

Ο κόσμος των φυτών και η ανάγκη προστασίας του

Θεοφάνης Κωνσταντινίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Συστηματικής Βοτανικής, Τμήμα Βιολογίας, Σχολή Θετικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο κόσμος των φυτών της ξηράς είναι πολυπληθής και ετερογενής. Υπολογίζεται ότι περίπου 20.000 βρυόφυτα, 13.000 πτεριδόφυτα, 1.100 γυμνόσπερμα και 350.000 αγγειόσπερμα υπάρχουν σε όλο τον κόσμο. Τα σημερινά είδη είναι το προϊόν μιας μακριάς εξελικτικής πορείας που έχει διαρκέσει εκατομμύρια έτη και έχει οδηγήσει σε μια εξαιρετική ποικιλότητα, της οποίας ακόμη δεν είναι όλες οι όψεις πλήρως γνωστές.

Χωρίς τα φυτά, ο φυσικός κόσμος όπως τον γνωρίζουμε και τον ζούμε καθημερινά, δεν θα υπήρχε. Η φωτοσύνθεση μετατρέπει τα φυτά σε μεγάλους παραγωγούς ικανούς να προσφέρουν ενέργεια και να συντηρήσουν διαφορετικές μορφές ζωής σε διαφορετικά επίπεδα. Τα φυτικά βιοδραστικά μόρια, προϊόντα του μεταβολισμού, συνεχίζουν να αποτελούν πεδίο σημαντικής έρευνας για εφαρμογές και θεραπεία. Οι οικοσυστημικές υπηρεσίες που παρείχαν και συνεχίζουν να παρέχουν τα φυτά θεωρούνται ως αναντικατάστατες. Σκεφτείτε την ποσότητα της τροφής που λαμβάνουμε άμεσα ή έμμεσα από τα φυτά κάθε έτος, τη συμμετοχή τους στην ένδυση, την προσφορά ξυλείας και χαρτιού, τους επικονιαστές που τρέφονται από τα άνθη και ταυτόχρονα υποστηρίζουν την ελληνική γεωργία, αλλά και τη ρύθμιση τόσο του μικροκλίματος όσο και της ψυχικής μας διάθεσης, όταν ζούμε μέσα στο πράσινο.

Παρά την ιδιαίτερα αξία τους, ανησυχητικά δεδομένα των τελευταίων ετών υποδεικνύουν ότι ο ρυθμός εξαφάνισης των φυτικών οργανισμών έχει επιταχυνθεί σημαντικά, 100 έως 1.000 φορές μιας τιμής υποβάθρου, κυρίως εξαιτίας των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Στην Ελλάδα, εκατοντάδες φυτά που αντιμετωπίζουν κινδύνους και είτε φύονται σε πολύ περιορισμένη έκταση, είτε σε πολύ μικρούς πληθυσμούς, ή αποικίζουν απειλούμενα ενδιαίτηματα, κινδυνεύουν να χαθούν. Αν κάποιος αναλογιστεί ότι ο ενδημισμός των αγγειόσπερμων στην Ελλάδα φθάνει το 22%, δηλαδή περίπου 1 στα 4 είδη φύεται αποκλειστικά εντός των συνόρων της χώρας, γίνεται αντιληπτή η ανάγκη για κινητοποίηση, μέσω επιτόπιων (*in situ*) ή εκτός τόπου (*ex situ*) δράσεων διατήρησης. Ωστόσο, οποιασδήποτε μεθοδευμένης δράσης προστασίας των φυτικών οργανισμών, των ενδιαιτημάτων τους και των βιοκοινοτήτων τους, οφείλει να προηγείται μια πολύ ικανοποιητική γνώση της υφιστάμενης πραγματικότητας. Που ακριβώς διαβιούν τα απειλούμενα φυτά; Σε τι αριθμούς; Τι κινδύνους αντιμετωπίζουν; Απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα μπορεί να δώσει κυρίως η έρευνα πεδίου, η οποία στη συνέχεια θα υποστηρίξει την προσεκτική θεσμοθέτηση προστατευόμενων περιοχών και δράσεων διατήρησης που βεβαιωμένα παράγουν θετικά αποτελέσματα. Με αυτό τον τρόπο, η νομική και πολιτειακή δέσμευση της Ελλάδας να προστατεύει τον φυσικό της πλούτο αποκτά σάρκα και οστά, και, μέσω της συνέχειας της έρευνας και των δράσεων, τα αποτελέσματα βαίνουν βελτιούμενα.

Η Ελλάδα ήδη διαθέτει δύο Βιβλία Ερυθρών Δεδομένων που καταγράφουν τα σπάνια είδη φυτών της χώρας. Μία σημαντικότερη νέα πρωτοβουλία βρίσκεται σε εξέλιξη και επιχειρεί να αξιολογήσει το σύνολο της χλωρίδας της, ως προς την κατάσταση διατήρησης, με βάση αυστηρά και διεθνώς αποδεκτά κριτήρια. Ως σημαντική επικουρική συμβολή, η επιστήμη των πολιτών, με τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω της ανάπτυξης ηλεκτρονικών μέσων και

εφαρμογών, συνεισφέρει κρίσιμες πληροφορίες που μπορούν να αξιοποιηθούν προς όφελος των δράσεων προστασίας. Και τέλος, να μην ξεχνάμε, ότι οι Έλληνες πολίτες εμφανίζονται διαρκώς περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, γεγονός που επιτρέπει μία αισιόδοξη ενατένιση του μέλλοντος, ακόμη και αν τα προβλήματα είναι πολλά.